

TIJDSCHRIFT | (Schuil)namen

door

Jan-Hendrik Bakker

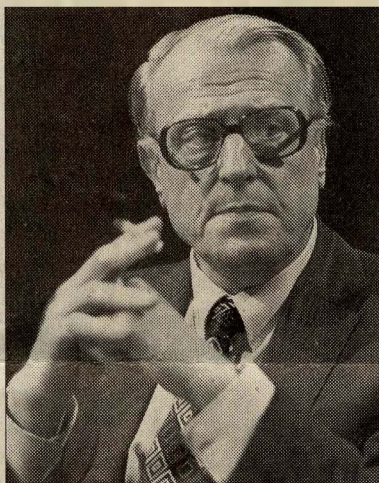
Herengracht 16-5-2003

Anderhalve eeuw geleden werden recensies in kranten nog niet ondertekend. Was een redacteur muziek naar de uitvoering van een opera geweest dan werd hij geacht namens de krant zijn mening te geven, ongeveer zoals nu nog in vele kranten het hoofdartikel geldt als de opinie van een collectief. Net als bij het formuleren van commentaren ging toentertijd aan het schrijven van een recensie een proces vooraf van discussie. De redactie vergaderde dus over de artistieke kwaliteiten van een nieuwe roman of toneelstuk. Deze interessante informatie vinden we in een artikel van Hans Renders in het tijdschrift-Literatuur. Zijn stuk gaat over een Engelse publicatie, 'The Faces of Anonymity: Anonymous and Pseudonymous Publication from the Sixteenth to the Twentieth Century'. Wat blijkt? Tot in de jaren zeventig van de twintigste eeuw heeft Times Literary Supplement het anoniem recenseren volgehouden. Het werd vermoedelijk zelfs als een goede traditie gezien. The Economist doet het nog steeds!

In deze tijd van individualisme en persoonlijke geldingsdrang is het haast niet meer voor te stellen hoe deze negentiende-eeuwse traditie nog steeds aanhangers vindt klaarblijkelijk. Recensenten zijn recensent bij de gratie van hun naam en persoonlijkheid. En omgekeerd: recensenten vestigen hun naam door middel van hun recensies, ze bouwen een reputatie op. Natuurlijk telt de inhoud van een recensie ook, maar de persoon die er achter zit geeft daaraan extra gewicht. Vroeger was het de status van een krant zelf (de krant is een meneer!) die de teneur van een recensie autoriteit verleende.

Als je Renders stuk leest besef je niet alleen hoe de tijden veranderd zijn, maar ook hoe kort nog maar. Zijn artikel is trouwens maar een klein onderdeel van de special die Literatuur gewijd heeft aan het verschijnsel van gemaskerd schrijven. In eerste instantie denk je dan onmiddellijk aan het gebruik van pseudoniemen, maar het anoniem schrijven behoort er ook bij. Je mening geven over het werk van anderen en je daarbij verschuilen achter de brede schouders van het instituut (de krant) waarvoor je werkt wordt nu niet meer als erg fatsoenlijk beschouwd.

Pseudoniemen kunnen trouwens ook een heel verschillende functie hebben. In de negentiende eeuw verschaften ze vrouwelijke auteurs een aureool van nederigheid. In de tweede helft van de 19de eeuw publiceerden maar liefst 68 vrouwen onder welluidende, bescheiden namen als Ada, A. Esjee, et cetera, terwijl de mannen juist in de keuze van hun pseudoniem ten strijde trokken, denk aan Multatuli ('Ik heb veel geleden'). Erica van Boven schrijft over het gebruik van het pseudoniem als schrijversstrategie een heel leuk en informatief artikel. Ook het gebruik van vrouwen-namen door mannen geeft een apart effect. Onthullend voor het mannelijk chauvinisme van het recensentendom is de wijze waarop gereageerd op de poezie van Marieke Jonkman. Haar drie bundels baarden opzien en kregen ook bewondering. Totdat de dichter en neerlandicus Henk van de Ent bekend maakte dat hij de auteur was van deze gedichten. Opeens was het afgelopen met de waardering.

W.F. Hermans alias Sita van der Wissel. foto Archief

Prado

Eerder kon u in deze rubriek al iets lezen over het merkwaardige tijdschriftje Prado, dat zetelt in Apeldoorn. Het blad publiceert veel objets trouvées en verzamelde bijvoorbeeld huwelijksaankondingen van alleen mensen met een titel (Zowel bruid als bruidegom). Nu is er ook een Uitgeverij Prado, en de eerste twee Prado-boeken hebben het licht reeds gezien. 'Ps(n)eubook voor Wim Hazeu' van Willem Bierman en Hans Renders is een uitgeve die geheel in de lijn van het tijdschrift Prado ligt: het betreft een aanvulling op 'Het literair pseudoniemen boek' van Wim Hazeu, in 1987 door De Bijenkorf heruitgebracht. Bierman en Renders ontdekten zoveel omissies dat ze zich genoodzaakt zagen een aanvullingslijst te maken. Die omvatte al spoedig 812 in het boek van Hazeu ontbrekende schuilnamen, en is nu onder de titel 'Ps(n)eubook voor Wim Hazeu' een zelfstandig vervolg. Het boekje kent de registers 'burgernaam-pseudoniem' en vice versa.

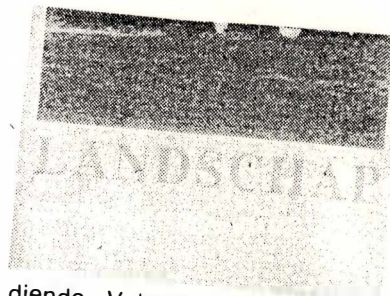
Willem Bierman & Hans Renders

Ps(n)eubook VOOR Wim Hazeu

PRADO

We komen te weten dat uitgever Kees Aarts zich het pseudoniem Mr. Joris van Bezooijen aanmat, dat achter de schuilnaam Han Heinz iemand hoort met een feitelijk nog mooiere schuilnaam, W. Kweksilber, en dat Dick Hillenius zich ooit van de namen W. Marius Nettekint en Jacob W. Paardelazer be-

diende. Volgens mij kennen de auteurs Kamagurka (Overigens ook een pseudoniem!) niet want in het ene register staat achter 'Vanderslagmulders, Bert''Bert', terwijl in het andere 'Bert' wordt gevolgd door 'Bert Vanderslagmulders', een van de fraaiste creaties van Kama. Een leuk boekje hoe dan ook. Ook bij Prado verscheen 'Tekens in een landschap' van Willem Bierman, die eind september vorig jaar samen met acht andere kunstenaars/schrijvers drie dagen in het Drentse Norg verbleef. Doel was in het kader van

het zogenaamde 'Project Copro II' de 'werkdraft vanuit een gemeenschappelijke spirit vorm te geven'. 'Tekens in een landschap' is daar één weerslag van. Hoewel het boekje er uit ziet als een dichtbundel is het dat niet. Daarvoor staan er te veel flauwigheden ('Ruraal existentialisme: Is Drente zo stil of schreeuw ik zo hard', 'Laatste avondmaal: twee lijstafel vol veel pelsenen, astubief helen') in. Toch raakt Bierman in 'Tekens in een landschap' zelf even de juiste poëtische snaar: 'Droom bloemrijk verder tot het eind/en prijs de landbouwers het graf in./ Dans. En weet: een hunebed weet meer/van dood dan drieëndertig dichters./Werp dan de heuvel op. Teken'. Dat vind ik mooi, heel mooi. Bierman zou dergelijke beelden niet moeten omlijsten met goedkope woordgrapjes. 'Tekens in een landschap', Willem Bierman, Pradoboek 1, f 11,00 (ISBN 90 74301 02 9), 'Ps(n)eubook voor Wim Hazeu, Willem Bierman & Hans Renders, Pradoboek 2, f 15,00 (ISBN 90 74301 01 0) (Te bestellen via giro 1396499)

de andere wereld
mariniers' boek
kruis op zee
over boeken, film, kunst & muziek

redactie bert bevers

Niemand lijkt nog tevreden met het aangekondigde referendum over het verkeer in de binnenstad. Je wordt zelfs geadviseerd tegen wijziging van de bestaande situatie te stemmen als protest. Ook, of juist, als je vóór bent. Een paradox noemen ze dat.

Verlakkerij noem ik het, want niemand kan aan een stem zien dat je eigenlijk het tegendeel bedoelt en dat het afkeuring betekent. Niet stemmen is natuurlijk de beste manier om te laten zien dat je geen fiducia in een referendum hebt. Stemmen met de voeten, dus.

Goed, de wettelijkheid is een probleem. Niemand wordt door de wet verplicht zich aan de uitslag te houden, maar het is wel beloofd. En wat dan? Stel, de uitslag is dat de auto de binnenstad uit moet. Dat zal het wel worden, want op die rare figuren met twee paradoxale zielen in hun borst na, lijkt de meerderheid er voor te zijn. Dan staat de middenstand helemaal op de achterste benen. Want iedereen lijkt er van uit te gaan dat wat er beslist gaat worden voor de eeuwigheid is.

Dat als de slagbomen naar beneden gaan, ze nooit meer naar boven kunnen.

Niets is voor eeuwig. Neem Delft. Een bijzonder aardige oude binnenstad; op kleinere schaal, maar op sommige punten best met Amsterdam te vergelijken. Daar willen B en W de fiets ruim baan geven (leuk voor al die studenten daar) en de binnenstad aantrekkelijker maken voor toeristen en winkelend publiek. Ze doen het daar voorzichtig, in fasen, en als het op een gegeven moment niet blijkt te lukken, dan komen ze er gewoon op terug en bouwen een parkeergarage onder de markt.

Daar kan toch niemand iets tegen hebben? Als je een sterk vlekkenmiddel koopt, staat er ook altijd op dat je het eerst op een hoekje probeert en als het daar geen grote schade doet, behandel je het hele ding.

Deel die binnenstad in tweeën, sluit een deel af voor het verkeer en laat het verkeer in het andere deel volgens het programakkoord rondrossen.

Als de gelaatskleur van de winkeliers in het gedeelte waar voetgangers, toeristen en fiet-

FOTO GEORGE VERBERNE

sers vrij spel krijgen, te sterk verbleekt en de concurrentie in het autogebied frisse bloesjes krijgt – of andersom – heb je daarmee een uitslag die meer vertelt dan een halfjaar referendum. Vraag dan de winkeliers, bewoners en gebruikers van de twee gebieden naar hun ervaringen en wensen voor de toekomst, stuur er wat econometristen op af en ga dan nog een keer stemmen over een autovrije binnenstad. Moet toch kunnen?

Nog even de Hollandermoppen. Toen de Herald of Free Enterprise bij Zeebrugge kapseisde deden er, zoals bij iedere gruwelijke gebeurtenis meteen tientallen gruwelijke grappen de ronde. Dat doen mensen nu eenmaal om de schrik wat te compenseren. (Laatste woorden van de kok van de Herald of Free Enterprise: 'Deze vis is te vers!')

Over de Hollanders werd deze verteld: Waarom weigerden de Hollandse passagiers die in een luchtkamer ontdekt werden, daar weg te gaan?

Omdat ze voor een heel retour betaald hadden.

Onder deze rubriek staat gewoon mijn naam; een pseudoniem was nooit een overweging, maar ooit heb ik me er toe laten verleiden om – elders – onder een andere naam een pastiche op een sonnet van Jean Pierre Rawie af te drukken. Jean PAUL Rawie maakte ik daarvan, allereerst om de bliksem een beetje af te leiden, om Jean Pierre niet helemaal te schande te maken en bovendien als grapje, omdat die fout bij Jean Pierre vaak gemaakt werd.

In het pseudoniemenboek van Hazeu komt dat nog niet voor. Nu verscheen een soort aanvulling op dat pseudoniemenboek van Willem Bierman en Hans Renders met de merkwaaardige titel 'Ps(neu)euboeek voor Wim Hazeu'. Zelfs dat ene gedichtje was opgemerkt, maar zonder goed te kijken schreven ze de naam over. Plotseling ben ik Jean PIERRE Rawie. Heb ik nu ook al die andere, echt mooie gedichten geschreven?

Dan ben je op je qui-vive en let op namen die je kent. Sinds wanneer is

John Jansen van Galen Rianna Woldega? Het is zo duidelijk een samentrekking en anagram van Lindo en Wagenaar, verslaggeefsters van deze krant – wat er overigens ook in staat.

Dat Laurens de roepnaam van Dirk Willem van Krevelen is en het dus om één persoon gaat, niet twee, hadden ze niet in de gaten. Nu heeft Dirk Willem in dit boekje het pseudoniem L. Vancrevel en Laurens dat van Dirk van Krevel. Zo los je natuurlijk niets op.

Dat Carel Peeters niet de naam Judith Slaghouwer, maar Staghouwer gebruikte, ach.

En waar is de ware naam van Victor Gerritse? Van J. Moes. Of van Dolf H. Hanken – een anagram? Zoek die laatste maar eens uit. Dit is het puzzelhoekje.

Elke poging tot volledigheid was volgens de auteurs bij voorbaat gedoemd te mislukken en daarom hebben ze daar niet eens een gedachte aan gewijd – kan ik inkomen. Aan zorgvuldigheid ook niet en dat is wel erg. En dan die titel. Vreselijk.

JOHANNES VAN DAM

Bierman, Willem Ps(n)euboeek voor Wim Hazeu / Willem Bierman, Hans Renders. - Apeldoorn : Prado, 1992. - 46 p ; 21 cm. - (Pradoboeek ; 2). - Opl. van 300 genummerde ex. - Suppl. op: Het literair pseudoniemen boek / Wim Hazeu. - Amsterdam : De Bijenkorf, 1987. ISBN 90-74301-01-0 011 (1AT, 1TW) /Het eerste pseudoniemenwoordenboek zonder fouten moet nog verschijnen, die bewerking wordt door deze uitgave zeker niet gelogenstraft. Dat Louis Ferron, hoelang hijzelf het ook bij hoog en bij laag moge volhouden, absoluut geen schuilnaam van Karl Heinz Beckering is, hadden de samenstellers echter met heel weinig moeite kunnen verifiëren. Voorts gaat achter M. Februari niet Marjolein Drenth van Februar schuil, maar gewoon Marjolijn Drenth die in februari is geboren. De leennaam Danny Cruiff is, als je tenminste consequent redeneert, niet gebruikt door Mensje van Keulen, maar door Mensje Francina van der Steen. En waarom ontbreekt het wijd en zijd bekende pseudoniem Wilhelmina Kuttje van Wim T. Schippers? Deze kritiek klinkt wellicht harder dan ze bedoeld is, want op zich is dit een pretentieloos boekje dat als supplement op het eveneens verre van vlekkeloze woordenboek van Hazeu goede diensten kan bewijzen. Het ware te wensen dat men de krachten bundelde om tot een omvangrijk en zo betrouwbaar mogelijk naslagwerk op dit gebied te komen. Daarvoor heb ik hierbij alvast een aanvulling: Stoffel Slaap is een pseudoniem van Dick Welsink.

bestelnummer	prijs	NBD-pr.	aantal	k.krt	akkoord	opm.
92-18-099-X(V)	ga 15,00	20,04				

Nieuwe pseudoniemen, nieuwe omissies

Het Parool
7-3-92

Eenentwintig jaar geleden adviseerde ik de redactie van *Propria Cures* om eens een overzicht te publiceren van alle pseudoniemen in de Nederlandse literatuur. Op 27 maart 1971 verscheen dat overzicht met een kleine 250 schuilnamen.

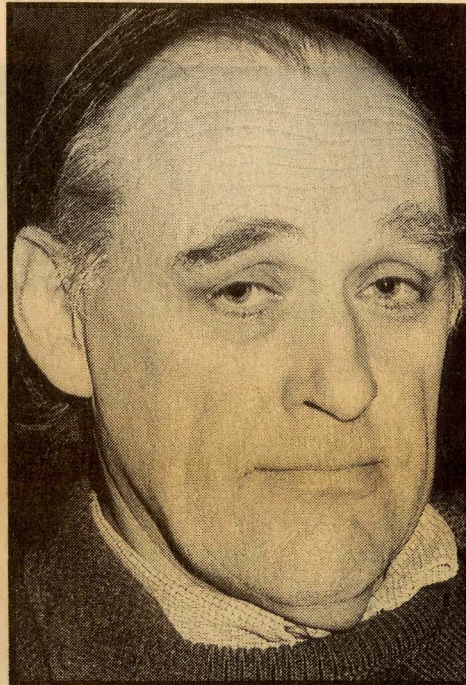
Ter gelegenheid van de jaarwisseling 1974-1975 bracht vervolgens uitgeverij De Harmonie het boekje *Pseudoniemen* uit dat was samengesteld door Wim Hazeu en ruim duizend schuilnamen bevatte van Nederlandstalige schrijvers van na 1880. "De verschijning van het boekje werd enige weken vertraagd vanwege het feit dat de uitgever de kaartenbak uit zijn handen liet vallen."

In 1976 liet De Harmonie van dit boekje een uitgebreide handelseditie verschijnen. Hazeu bleek inmiddels te zijn gevorderd tot tweeduizend schuilnamen.

In 1987 bracht De Bijenkorf *Het literair pseudoniemenboek* uit. Samenstelling: Wim Hazeu. Totaal aantal schuilnamen: 4300. Salman Rushdie werd toen nog niet door De Bijenkorf geboycot, dus dat pseudoniemenboek kon je er toen nog met goed fatsoen kopen.

Gelukkiger werd je er niet van, want er was veel mis aan dat boek. Wat een auteursnaam moest zijn, werd gepresenteerd als schuilnaam, wat een schuilnaam moest zijn, werd gepresenteerd als auteursnaam. Van een alfabetische volgorde had Hazeu ("Ha zeug!") nog nooit gehoord. Het verschil tussen een y en ij was hem onbekend. Het boek was een ramp. Lucas Ligtenberg noemde het indertijd in deze krant 'een ten hemel schreiend wanproduct, een aaneenschakeling van stomiteiten en gemiste kansen'. Geen uitgever zal, vermoedde Ligtenberg, de eerstkomende twintig jaar nog het risico nemen een pseudoniemenboek te maken.

Wij zijn nu vijf jaar verder en voor mij ligt *Ps(n)euboek voor Wim Hazeu*, samengesteld door Willem Bierman en Hans Renders en in een kleine oplage verschenen

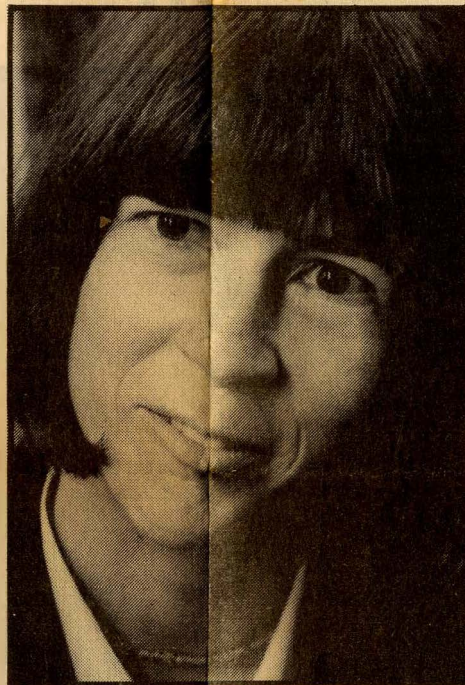

Celina Smit

FOTO DIJKSTRA

bij de kleine uitgeverij Prado in Apeldoorn. Beide auteurs hebben, zo zeggen zij, de 'ommissies' van Hazeu uit 1987 willen herstellen. Hun boekje bevat ruim achthonderd nieuwe schuilnamen, bedoeld als aanvulling op en verbetering van de puinhoop van Hazeu.

De schade valt dit keer mee. Grote blunders heb ik niet kunnen ontdekken; af en toe een zetsfoutje. Wel zijn er nog altijd grote omissies en inconsequenties. Om met het laatste te beginnen: in een literair pseudoniemenboek horen geen fotografen (Erwin Olaf), schilders (Melle), tekenaars (Benoît), botenbouwers (Viktor IV), zangers (George Baker) en discjockeys (Frits Spits). Iemand die met zijn initialen ondertekent, gebruikt geen pseudoniem en moet evenmin worden vermeld.

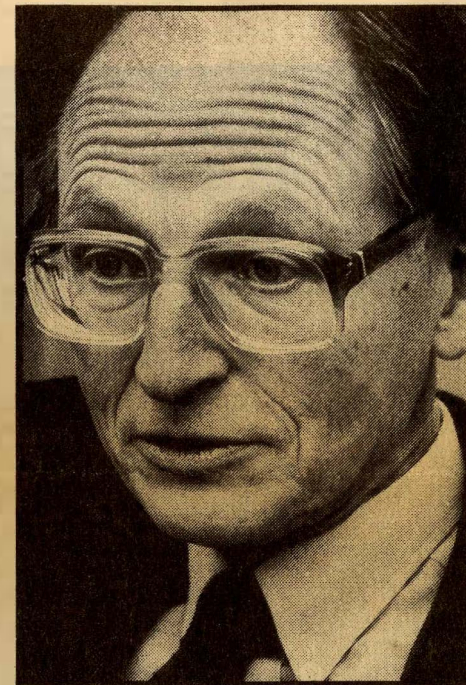
Margaret Dijkstra

FOTO ANP

Het is inconsequent om wél Dimitri Frenkel, maar niet die vreselijke broer Gregor te noemen. Fout is om A. J. op te voeren als pseudoniem van Louis Olivier. Nee, PC-redacteur Adriaan Jaeggi schreef lange tijd onder het pseudoniem Louis Olivier. Helaas fout is om W. F. Hermans uit te maken voor Sir Reginald Cummer, de gymnasiast die eind 1939 stukjes schreef in het blad van het Barlaeus *Suum Cuique*.

Henk Broekhuis

Nieuw bij Bierman en Renders zijn onder veel meer de ware namen van Louis Ferron, Arthur Lava, K. Michel en Maria Stahlie. De complete families Verweg (Hilbert Huik) en Olierook (uit *De Nieuwe Linie*) zijn nu in kaart gebracht. En - Ha zeug! Let op! - Henk Broekhuis blijkt vol-

H. Tichelwerk

FOTO WUBBO DE JONG

gens dit boekje een pseudoniem te zijn van . . . Karel van het Reve!

Gelukkig is eindelijk eens het literaire pseudoniemenblad bij uitstek (*Propria Cures*) ruim en overwegend goed vertegenwoordigd verwoord. Eindelijk krijgt dus de pseudoniemenkoning uit de jaren vijftig, Joop Goudsblom, (nu: prof. dr J. Goudsblom) de plaats die hem toekomt. Bierman en Renders vermelden als zijn pseudoniemen: Van Goudsbergen, Jalink, Stuurman Flink, H. Tichelwerk, Herbert Wittgans en Wiebe Wortel.

Wijlen Renate Rubinstein, van dezelfde PC-generatie als Goudsblom, klaagde later dat de nieuwe redacteurs zo vaal en zo veel gebruik maakten van pseudoniemen. "In mijn tijd deden wij dat nooit, maar ondertekenden wij onze stukken altijd met onze eigen naam."

De huidige Elsevier-tycoon Pierre Vinken krijgt eindelijk zijn vermelding als Ernst Reill. Onder die naam was hij in september 1955 medeverantwoordelijk voor een knetterende antipapenrel. Nico Wilterdink, die tegenwoordig als gesettelde socioloog overal waar hij maar kan Norbert Elias bewierookt, ziet zich in dit pseudoniemenboekje alsnog ontmaskerd als Jan J. P. de Vries, de kritische student die indertijd de sekte rondom diezelfde Elias belachelijk maakte.

Dan vanzelfsprekend de omissies in *Ps(n)euboek voor Wim Hazeu*. Tessa de Loo (Tineke Duyvené de Wit), Hans Tentije (Hans Krämer), Clare Lennart (Clare van den Boogaard), Erik van Roofsand (Tjalie Robinson of beter: Jan Boon) en Willy Alfredo (Chantal van Dam) worden niet vermeld. Volgens voornamelijk AP-directeur Theo Sontrop verstuurde Hugo Brandt Corstius in zijn PC-tijd vanaf het Centraal Station (CS) briefjes naar het blad, gericht tegen mede-redacteur Frits Bolkestein. Het pseudoniem dat Brandt Corstius in 1957 gebruikte: Celina Smit (CS). Ligtenberg heeft het in *Het Parool* van 18 maart 1987 allemaal opgehaald. Bierman en Renders hebben er niets mee gedaan.

Vermakelijk was, dat Ligtenberg indertijd met veel bombarie vermeldde dat een zekere E. Wiarda zich verschool achter dichteres Eva Gerlach. Dat bleek achteraf dus niet zo te zijn. Eva Gerlach heet in werkelijkheid Margaret Dijkstra.

In 1987 schreef Hazeu in zijn Bijenkorfboek dat geen Nederlandstalige auteur ooit meer dan dertig schuilnamen heeft gebruikt. Ook Bierman en Renders komen in de verste verte bij geen enkele auteur boven dat aantal uit. Goed nieuws!

B. POLAK

Willem Bierman & Hans Renders: *Ps(n)euboek voor Wim Hazeu*. Uitgeverij Prado, Nassaulaan 3", 7316 EA Apeldoorn (f 15).

B. Polak meent: *Het Karel 11-4-92*

Een maand geleden besteedde ik in deze krant enige aandacht aan het pseudoniemenboekje *Ps(n)eubook voor Wim Hazeu*. Iederen herinnert zich dat nog. Ik meldde toen dat Willem Bierman en Hans Renders er niet in waren geslaagd om in hun boekje meer dan dertig pseudoniemen van een Nederlandstalige schrijver te onthullen. Daarop attendeerde lezer R. Broens uit Amsterdam mij op de volgende schuilnamen:

P. A. Resseux; Henk Zultvouwer; C.; Adrie Zultvouwer; Reporter; De Oude Juiner; Helmuth v. Weezenbeek; Mr. Ubbo Wishagen; Kr.; Hanna Plugge; Ds. J. Hanebrajer; Boudewijn Büch; Ds. J. Hanebrayer; Bob Polak; Helmuth; Bibeb; J. Hanebout; Dick van Schoonhoven; Nelly van Paasveld; Dra Tine Lijsterdoos; Mevr. E. Koops-Bruiswinkel; Abel Mug; De lieve mevrouw; Cuba Mug; Karel; Coba Mug; Flaneur; Cobra Bralleput-Mug; Krikketikkel; Kronkel Junior; Karel Bralleput; Kronkel.

Tweeëndertig pseudoniemen waarachter zich volgens lezer Broens S. Carmiggelt verschool. Met een keurige bronvermelding.

Soms gaat een pseudoniem gepaard met een pseudofoto: een portret dat niet de echte schrijver voorstelt. Ik ken pseudofoto's van Peter Malenkov (H. Brandt Corstius), pater Anastase Prudhomme s.j. (W. F. Hermans), Otto Weill (onder meer Reinjan Mulder) en Andreas Burnier (Ronnie Dessaur). Wellicht hebben

ook Eefje Wijnberg (Geerten Meijnsing) en Paul Abbey (Hans van den Bergh) eens een pseudofoto gebruikt. Of bestaan er nog meer pseudofoto's?

Pas stond dichteres Anna Enquist met haar portret in het *Handelsblad*. *Holy cow!* Wat een kop! "Ik vind het niet erg meer om mijn foto in de krant te hebben," sprak dit halfzusje van Hannes Meinkema en Eva Gerlach dapper. Is het vreemd dat zulke schrijfsters zich alleen onder pseudoniem durven te vertonen?

Ook armoe: een auteur die zelf zijn pseudoniem onthult (J. H. F. Grönloh in 1933).

En is de nieuwe Handelsbladcolumniste Margriet Vermeer H. Brandt Corstius?

Jan M. Zandbergen van Weekblad *De Tijd* ging pas languit onderuit door te beweren dat Bastiaan Bommeljé zich als enige verschuilt achter *Handelsblad*-columnist Daan Schrijvers. Kennelijk had Zandbergen nog nooit van Rob van Scheers gehoord. Ooit beweerde Zandbergen bij hoog en bij laag dat Henk Spaan de man was achter *Parool*-medewerker Felix de Vree. Ook al mis. Zo heeft iedereen een manier om een naam op te bouwen.

B. POLAK

Twee boekjes van Willem Bierman

Van een onzer redacteurs

APELDOORN — Eind september vorig jaar reisden negen Apeldoornse kunstenaars naar het Drentse Norg. Drie dagen werkten zij daar. Merendeels waren het beeldend kunstenaars. Het resultaat van hun werkdraft daar was al eens te zien in art-café Sam Sam. Copro II was de titel van het project.

Ook schrijver Willem Bierman maakte de trip naar Norg mee. Het verblijf inspireerde hem tot het schrijven van 'Tekens in een landschap', een bundeltje gedichten en teksten dat nu als eerste uitgave van Uitgeverij Prado (Nassaulaan 3 II Apeldoorn) het licht heeft gezien.

„Een tijdelijke kunstenaarsbende te Norg/schijnbaar verlost van daagelijkse zorg/ging zich binnen aan alles te buiten/hoorde bossen zingen noch vogels fluiten/en ontdekte zo wat Copro in zich borg", dichtte hij o.a. naar aanleiding van het Drentse samenzijn.

Bierman heeft overigens samen met Hans Renders - als Pradoboek 2 - het 'Ps(n)eubook voor Wim Hazeu' gemaakt, een aanvulling op 'Het literair pseudoniemen boek' van Wim Hazeu. Ruim 800 ontbrekende schuilnamen bevat het bundeltje van Bierman en Renders.

AC 23.3 92

TER ZAKE

✓ N 26-3-'94

Een literair tijdschrift zonder nieuw literair werk is geen literair tijdschrift. Daarom staat er nieuw literair werk in **Poëzie Centraal**, het Boekenweekmagazine van de Stichting CPNB. Vanwege het Boekenweekthema gaat het om nieuwe gedichten. Nieuwe gedichten van dertien dichters: Anker, Ter Balkt, Campert, Enquist, Eybers, Ghysaert, Kal, Leeftang, Nolens, Otten, Trapjes, Vroman en Wilmink. Anker en Otten, Vroman en Wilmink – wie kent ze niet. Maar Trapjes... Wie mag Trapjes zijn? Een gammele zondagsdichter? Een steile debutant? Trapjes' bijdrage ("Twee Plus Twee Is Vier") maakt niet de indruk dat hij als dichter naar de sterren grijpt. In het in *Poëzie Centraal* opgenomen biobibliografisch overzicht (zeventig dichters van A tot Z) ontbreekt zijn naam. Maar de lijst van medewerkers biedt een spoor. J. Trapjes, staat er, 'publiceerde in de jaren vijftig gedichten in het studentenblad *Propria Cures*'. Maakt hier een dichter zijn come-back? 'Ha, eindelijk wordt het onderzoek naar zijn identiteit ingezet,' zegt *Vic van de Reijt*, een van de redacteuren van het magazine. 'Trapjes is terug van nooit weg geweest. Aad Nuis heeft hem eens gebloeemleesd met het beroemde gedicht "Wat fijn, dat als de Russen komen". Voor verdere details verwijz ik naar een pseudoniemenlexicon.' In *Het literair pseudoniemen boek* van Wim Hazeu zoekt men tevergeefs naar Trapjes. Dan is er altijd nog het *Ps(n)eboek voor Wim Hazeu*, waarin Willem Biermans en Hans Renders 812 ontbrekende schuilnamen opnamen. En inderdaad: J. Trapjes is *Jozef Trapjes*. Hij staat onder *Hugo de Torenkraai*. Beide pseudoniemen behoren toe aan *Hugo Brandt Corstius*.

Peter Aljssen

Vijf jaar geleden schreef *Wim Hazeu*, uitgever-directeur van de uitgeverijen *De Fontein* en *De Prom*, zijn **Literair pseudoniemenboek**. Daar stonden 4300 schuilnamen met bijhorende werkelijke na-

men in van Nederlandse schrijvers sinds 1880. Dit voorjaar schreven *Hans Renders* en *Willem Bierman* er een: het *PS(n)eboek voor Wim Hazeu*. Daar stonden er 812 in, en het moest worden beschouwd, volgens het voorwoord, als een aanvulling op het boek van Wim Hazeu (die overigens zegt dat hier nooit met hem over was gesproken, en dat het boekje als een volslagen verrassing kwam). Nadat ze hem het boekje hadden gestuurd, schreef hij ze terug: 'Zoveel eer! Met pseudoniemen blijf je aan de gang. Na eerste bestudering van jullie uitgave, kwam ik tot de conclusie dat ik al weer meer dan tweehonderd andere pseudoniemen heb gevonden, die niet in jullie uitgave staan.' Dat hebben Renders en Bierman zich kennelijk aangetrokken. Ze vroegen hem niet die tweehonderd namen op te sturen, maar volgden de werkwijze van steeds meer schrijvers van taalkundige boekjes: een lezersoproep. In de *Nieuwsbrief* van de stichting *Lifu* (een organisatie die het werk van amateurschrijvers steunt met overheidsgeld) vroegen ze al twee keer om schuilnamen op te sturen voor een 'nieuwe druk' van het boekje. Er zijn al vijf reacties gekomen, zegt Bierman, waarvan twee van schrijvers die hun eigen pseudoniem opgeven. 'Geen bekende schrijvers,' licht hij toe. Ze hebben zich nog geen enkele termijn of andere limiet gesteld voor een nieuwe druk. Daarvoor is de methode te zeer afhankelijk, zegt Bierman, 'van het verschijnsel serendipiteit: je zoekt het ene, en ontdekt bij toeval het andere'. Wim Hazeu blijft ondertussen doorgaan met het verzamelen van aanvullingen. 'Uiteindelijk,' zegt hij, 'wil ik wel tot een vorm van samenwerking met Renders en Bierman komen.' Een voorstel heeft hij nog niet gedaan.

JAN FRED VAN WIJNEN

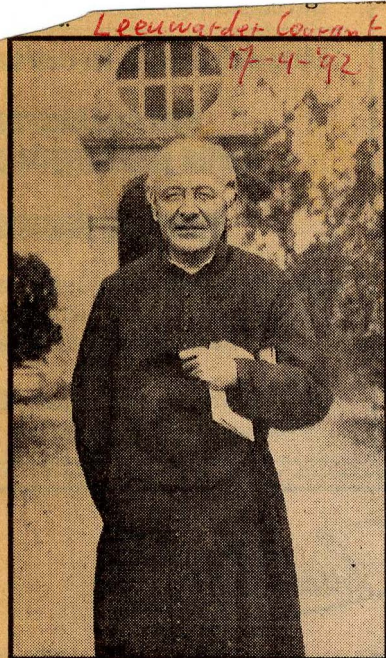
UN 27-6-'92 m. 26

LS Lucas Ligterling

NRC 6-3-92
Pseudoniemen

Al jaren speurt Wim Hazeu, uitgever en schrijver, naar pseudoniemen. Eerst gaf hij in 1975 bij de Harmonie een pseudoniemenboekje als nieuwjaarsgeschenk uit en later, in 1987, verzorgde hij een uitgebreidere herdruk voor De Bijenkorf, *Het literair pseudoniemen boek*. Niemand is volmaakt en drukwerk is zelden foutloos, vandaar dat nu bij het uitgeverijste Prado *Ps(n)eboek voor Wim Hazeu van Hans Renders en Willem Bierman (R&B)* kon verschijnen. Het bevat volgens de summere inleiding alleen maar correcties en aanvullingen op Hazeus boek. Zo meldde Hazeu wel dat Olle Pettersen een schuilnaam was van Carel Peeters maar Renders en Bierman noemen nog Judith Staghower. Johannes van 't Lindenhout heette volgens Hazeu ook wel Jan van der Neers. Nee hoor, zeggen R&B, Jan van der Niers. Top-li is een pseudoniem dat wordt toegeschreven aan Frits Bolkestein, het is echter een pseudoniem van zijn oud-oom, de voormalige hoogleraar H. Bolkestein (1877-1942). Wim Hazeu is desgevraagd zeer vereerd met zijn naam in de titel: „Dat is sinds Jan Cremer niet meer voorgekomen.” Hij heeft de auteurs hartelijk bedankt en zal zeker van hun vondsten gebruik maken als hij ooit nog een nieuwe editie van zijn boek zal vervaardigen. Hazeu zegt dat hij zelf ook alweer tweehonderd andere pseudoniemen had verzameld die ontbreken bij R&B. Bovendien „wemelt het van de slordigheden. Trijfel, geschreven door Nico Scheepmaker, was een rubrieksnaam en geen pseudoniem. Het klopt dat Harry Lammertink de echte naam is van Yrrah, en ook is het juist dat hij niet bij mij voorkwam — hij is een tekenaar. En zo kan ik nog doorgaan.”

Renders deelt mee dat dit niet de laatste keer is dat er een aanvulling komt. „Ik heb nu al veel nieuwe aanvullingen gekregen dus er komt wel eens een nieuwe uitgave.” Jammer is dat het aardige boekje zo amateuristisch en in zo beperkte oplage (100 als nieuwjaarsgeschenk, 200 voor de handel) is uitgebracht. Te bestellen bij uitg. Prado, Nassaulaan 3-2, 7316 EA Apeldoorn. Prijs f 15,-.

Guido Gezelle: achttien pseudoniemen.

Aanvulling op het pseudoniemenboek

Waarom maakt een schrijver gebruik van een schuilnaam? Zoveel schrijvers, zoveel motieven. Er zijn tal van gerenomeerde auteurs die zich verscholen en verschuilen achter zo 'n pseudoniem. Bijvoorbeeld Guido Gezelle, die maar liefst achttien pseudoniemen achter de hand had. Hij noemde zich soms Spooker of G. Spoker, Geerke of Goris, Djilleke, student, Trim enzovoort. Minder kieskeurig is een dichter als Rob Schouten. Wat hem dwars heeft gezeten vermeldt de historie niet, maar hij

hield het op Bruno Rotscheet, waarin zijn eigen naam terug is te vinden.

Deze schuilnamen staan in het boekje 'Ps(n)eboek voor Wim Hazeu' van Willem Bierman en Hans Renders. Het is een lijst met aanvullingen op en verbeteringen van 'Het literair pseudoniemen boek', dat door Hazeu werd samengesteld en in 1987 werd uitgebracht door de Bijenkorf. De lijst van Hazeu bevatte nogal wat omissies en daarom zorgden Bierman en Hazeu voor hun aanvullingen: 812 in getal. Ze realiseerden zich dat elke poging tot volledigheid gedoemd was te mislukken en maken daar dan ook geen aanspraak op.

Een losse greep uit hun lijstje van 812 aanvullende pseudoniemen: Frits Bolkestein noemde zich wel Niels Kobet, L. van Kokanje en Top-Li; van Hugo Brandt Corstius zijn pseudoniemen als Battus, Maaïke Helder en Piet Grijs bekend, Bierman en Renders voegen daar John Bottelneck, M.C.B., Peter Malenkov, Talisman en Hugo de Torenkraai aan toe. Van een andere grootheid, Willem Frederik Hermans, geeft de lijst de aanvullingen Sir Rgeinald Cummer, Frankenstein, Schrijver Dezes en Biquart. Theo van der Wal bracht het tot r=0,530n en Max Nord noemde zich wel Simom Carmiggelt.

Ook de Friese schrijvers en broers Paulus en S.P. Akkerman zijn vermeld. Paulus noemde zich, zoals insiders maar Wim Hazeu en Bierman en Renders blijkbaar niet wisten Paul fen Nijenborn en S.P. schreef wel onder de naam S. van der Daes. Er figureren nog een paar andere Friese auteurs in de lange rij van Bierman en Renders: de 'maximaal' Koo Dalstra uit Sneek (Dalstar) en T. Jonkman-Nauta (Tsjits Peanstra) en ook Douwe Hermans Kiestra die zich soms D. van Wieren noemde of in zijn Bolwerk-bijdragen Harm Harsta, voor insiders al weer geen nieuws. De Friese verzetsman, godsdiensthistoricus en essayist Fokke Sierksma liet het bij G.T.S. de Vries.

Het Nieuwste 1992
Ps(n)eboek

Willem Biermans en Hans Renders vinden dat er in 'Het Literair Pseudoniemen boek' van Wim Hazeu zoveel omissies zitten, dat ze een aanvullingslijst maken, bestaande uit de onthulling van de werkelijke naam van 812 literaire schuilnamen. Ze hebben die lijst nu uitgegeven in een boekje 'Ps(n)eboek voor Wim Hazeu', de onthullingen staan alfabetisch in via een lijst 'Dagernaam-pseudoniemen' en via een lijst 'pseudoniemen-burgernamen'. Het boekje is zo aantrekkelijk dat er zelfs een J. Dwergwerper in vermeld staat de auteur Jan Zandbergen. *(Janne Kollen)*
Ps(n)eboek werd uitgegeven door Prado Apeldoorn en kost f 15,-.

7/129, nr. 3
(sept. '93)

"Asiel in Niemandland", roman. auteur: Mark Meekers, uitgever: Fantom - Antwerpen/Harmelen, 1992, 144 blz. ISBN 90 5495 502 3

Deze eerste roman van de talentrijke en vaak gelauwerde Mark Meekers is een fenomenaal werkstuk. Van bij de aanvangszinnen houdt het de lezer in zijn greep door de stilistische kracht waarmee de auteur beelden en zinnen tot een kostbaar snoer aaneenrijgt, en door de sterke structuur - de klassieke tragedie-indeling - waarmee het is opgebouwd.

Het eigenlijke verhaal is tamelijk eenvoudig: modejournalist Henri Letellier mag gratis wonen in het huis van het echtpaar Debussy, couturiers, die een aantal mannequins in dienst hebben. Daaronder bevinden zich Eva en Miriam, allebei minnaressen van Henri. Eva heeft ook nog een verhouding met de heer Debussy zelf, al raakt ze zwanger van Henri. Debussy tracht zijn vrouw met behulp van een dubieuze psychiater te laten intemereren, opdat hij met Eva een openbaar leven zou kunnen leiden. Henri heeft ook nog een tweelingbroer, Yves, getrouwd met de dochter van Debussy. Wanneer dit echtpaar bij een auto-ongeval verkoold wordt, slaagt Henri erin om zijn identiteitskaart te verwisselen met deze van zijn broer. Zo kan hij uit het wespennest ontsnappen en in Brazilië een nieuw leven beginnen.

Het reilen en zeilen in het modewereldje en het leven in een provinciestad worden door Meekers getekend als het decor waarin de personages ten prooi vallen aan eenzaamheid, onmacht, geestelijke en lichamelijke aftakeling. Hij doet dat in een plastische, barokke taal - ironie is nooit ver weg - waarin hij neologismen, beelden en metaforen verwerkt tot een overweldigend taalspel. Wijlen Georges Adé schreef hierover: "Niet in het minst in de erotische taferelen heeft dit werk iets obsessioneels, dat door de verwoording tot een literair gegeven wordt omgewerkt, vaak op dichterlijke wijze".

Een boek voor de echte literatuurlijfhebber.

Moris De Smet

"Ps(n)eubboek voor Wim Hazeu", auteurs: Willem Bierman en Hans Renders, uitgever: Prado - Apeldoorn. ISBN 90 74301 010

Een vervolg op het door Wim Hazeu samengestelde "Literair pseudoniemenboek". De auteurs zijn ware rechercheurs in de literatuur. Zo heb ik nooit geweten dat de door mij zeer bewonderde dichter Robert Franquinet (1915 - 1979), auteur van de dichtbundel "De Vogelaar" en een van de mooiste Nederlandstalige romans "Drijfzand", ook schreef onder de naam Hegeso. Een waardevolle aanvulling op Hazeu's standaardwerk.

T.L.